

Cauza C-81/21**Rezumatul cererii de decizie preliminară întocmit în temeiul articolului 98 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție****Data primirii:**

9 februarie 2021

Instanța de trimitere:Sąd Rejonowy dla Warszawy - Śródmieścia w Warszawie
[Tribunalul Districtual Varșovia Centru din Varșovia] (Polonia)**Data deciziei de trimitere:**

27 octombrie 2020

Reclamanți:

B.S.

W.S.

Pârâtă:

M.

Obiectul litigiului principal

Reclamanții solicită pârâtei o sumă de bani, precum și dobânzi legale de întârziere în legătură cu sumele colectate în mod nejustificat cu titlu de principal și dobânzi în legătură cu rambursarea unui împrumut ipotecar ca urmare a utilizării unor clauze contractuale abuzive cuprinse în contractul de credit ipotecar exprimat în franci elvețieni (CHF).

Obiectul și temeiul juridic al trimiterii preliminare

Interpretarea legislației Uniunii Europene, în special a articolului 6 alineatul (1) și a articolului 7 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului; articolul 267 TFUE.

Întrebările preliminare

1. Articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii trebuie interpretate în sensul că se opun interpretării judiciare a dispozițiilor naționale potrivit căreia o instanță, după ce a constatat că o clauză contractuală este abuzivă, fără a declara nulitatea contractului, poate completa conținutul contractului cu o dispoziție în temeiul dreptului intern?

2. Articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii trebuie interpretate în sensul că se opun interpretării judiciare a dispozițiilor naționale potrivit căreia o instanță, după ce a constatat că o clauză contractuală este abuzivă, ceea ce determină nulitatea contractului, poate completa conținutul contractului cu o dispoziție de drept intern pentru a evita nulitatea contractului, chiar dacă consumatorul acceptă nulitatea contractului?

Dispoziții de drept al Uniunii invocate

Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii: considerentele 21 și 24; articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1)

Dispoziții de drept național invocate

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny [Legea din 23 aprilie 1964 privind Codul civil (Dz.U nr. 16, poziția 93, cu modificările ulterioare)], denumită în continuare „k.c.”.

Un consumator este considerat a fi o persoană fizică care încheie împreună cu un vânzător sau furnizor un act juridic care nu are legătură directă cu activitatea sa economică sau profesională (articolul 22¹ k.c.).

§ 1. Sub rezerva excepțiilor prevăzute de lege, obligațiile pecuniare de pe teritoriul Republicii Polone pot fi exprimate numai în monedă poloneză (art. 358 k.c. în versiunea aplicabilă până la 23 ianuarie 2009).

§ 1. În cazul în care obiectul unei obligații care trebuie îndeplinită în Republica Polonia este o sumă de bani în monedă străină, debitorul poate achita prestația în moneda poloneză, cu excepția cazului în care legea, hotărârea judecătorească care constituie temeiul obligației sau un act juridic prevede că prestația se va achita exclusiv în moneda străină. Valoarea monedei străine va fi stabilită conform cursului mediu publicat de Banca Națională a Poloniei la data scadenței creanței, cu excepția cazului în care legea, o hotărâre judecătorească sau un act juridic prevede altfel. În cazul unei întârzieri a debitorului, creditorul poate solicita ca prestația să fie efectuată în monedă poloneză conform cursului mediu publicat de

Banca Națională a Poloniei la data efectuării plății. (art. 358 în versiunea aplicabilă de la 24 ianuarie 2009).

§ 1. Clauzele unui contract încheiat cu un consumator care nu au fost negociate în mod individual nu vor fi obligatorii pentru acesta dacă îi definesc drepturile și obligațiile într-un mod contrar bunelor moravuri, dăunând grav intereselor sale (clauze contractuale abuzive). Această dispoziție nu se aplică clauzelor care se referă la principalele prestații ale părților, în special la preț sau la remunerație, atunci când sunt formulate fără echivoc. § 2. În cazul în care o clauză contractuală nu este obligatorie pentru consumator în temeiul alineatului 1, celelalte clauze contractuale rămân obligatorii pentru părți. § 3. Se consideră că nu au fost negociate în mod individual acele clauze contractuale asupra cărora consumatorul nu a avut o influență efectivă. Această situație există în special în cazul clauzelor contractuale preluate din condițiile generale ale contractului propuse unui consumator de cealaltă parte din contract. § 4. Sarcina probei faptului că o clauză a fost negociată individual revine celui care o invocă (articolul 385¹ k.c.).

Aprecierea compatibilității unei clauze contractuale cu bunele moravuri este efectuată cu luarea în considerare a momentului încheierii contractului, având în vedere conținutul acestuia, circumstanțele în care a fost încheiat, precum și celelalte contracte care au legătură cu contractul ale cărui clauze fac obiectul aprecierii (articolul 385² k.c.).

Orice persoană care obține un avantaj patrimonial fără temei juridic în detrimentul unui terț este obligată să îl restituie în natură, iar dacă acest lucru nu este posibilă, să restituie contravaloarea acestuia (articolul 405 k.c.).

§ 1. Dispozițiile articolelor precedente se aplică în special prestațiilor nedatorate.
 § 2. O prestație nu este datorată dacă persoana care a executat-o nu era deloc obligată sau nu era obligată față de persoana pentru care a executat-o sau dacă temeiul efectuării plății a dispărut ori obiectivul urmărit al prestației nu a fost atins sau dacă actul juridic care obliga la executarea prestației era nul și nu a devenit valid după executarea acesteia (articolul 410 k.c.).

Prezentare succintă a situației de fapt și a procedurii

- 1 În anul 2009, părțile au încheiat un contract de credit ipotecar indexat în franci elvețieni (CHF) pentru o perioadă de 360 de luni, care a fost rambursat în tranșe egale ca principal și dobânzi la o rată variabilă a dobânzii, determinată ca LIBOR 3M, majorată cu o marjă fixă bancară de 7,20% [clauza 9 alineatele (1) și (2)]. Debitorul s-a angajat să ramburseze capitalul împreună cu dobânda în rate lunare, la datele și pentru sumele incluse în graficul de rambursare. Principalul și dobânzile au fost rambursate în zloți după ce au fost convertite conform cursului de schimb valutar al băncii la data rambursării [clauza 10 alineatul (5)]. La 18 februarie 2012, părțile au încheiat un act adițional la contractul de credit, care permitea rambursarea ratelor împrumutului direct în valuta CHF. Până la 12 ianuarie 2020, reclamantii au plătit pârâtei o sumă echivalentă cu 219 169,44 PLN

pentru rambursarea ratelor de împrumut. Dacă s-ar presupune că părțile nu erau obligate prin clauza 10 alineatul (5) și prin clauza 12 alineatul (5) din contractul de credit, iar restul prevederilor contractului ar rămâne în vigoare, suma ratelor împrumutului plătite în respectiva perioadă ar fi cu 43 749,97 PLN mai mică. Pe de altă parte, dacă s-ar presupune că ratele împrumutului au fost convertite utilizând cursul mediu de schimb valutar al Băncii Naționale a Poloniei, suma ratelor împrumutului în respectiva perioadă ar fi cu 2 813,45 PLN și cu 2 369,79 CHF mai mică decât suma plătită efectiv de reclamant.

2. În acțiunea formulată, reclamantii au chemat în judecată pârâta, solicitând plata de către pârâtă a sumei de 37 866,11 PLN și 5 358,10 CHF cu dobânzi legale de întârziere, ca echivalent al principalului și al dobânzilor încasate de pârâtă în perioada cuprinsă între 14 iunie 2010 și 12 decembrie 2012 în temeiul contractului de credit din 3 februarie 2009, care conține clauze contractuale abuzive care au ca efect nulitatea acestui contract, iar, în subsidiar, în cazul în care se consideră că dispozițiile contractuale abuzive cuprinse în contractul de credit nu au ca efect nulitatea acestuia, reclamantii au solicitat plata sumei de 44 976,66 PLN, echivalentul valorii plătite în plus din principal și dobânzi. Pârâta a solicitat respingerea acțiunii. În ședință, după informarea reclamantilor cu privire la consecințele nulității contractului de împrumut, reclamantii au declarat pe propria răspundere că înțeleg și sunt de acord cu consecințele juridice și financiare ale nulității contractului de credit.

Principalele argumente ale părților în fața instanței naționale

3. În calitate de consumatori, reclamantii contestă clauzele contractului de împrumut care nu au fost negociate cu ei în mod individual în ceea ce privește conversia valorii creditului și a ratelor împrumutului pe baza cursului de schimb valutar stabilit de banca pârâtă. În opinia lor, aceste prevederi au fost preluate din modelul contractual standard utilizat de banca pârâtă.

Motivare succintă a trimiterii preliminare

4. Instanța de trimitere, analizând efectelor caracterului abuziv al dispozițiilor în cauză, face trimitere la Hotărârea Curții din 3 octombrie 2019 (C-260/18, Dziubak), în care s-a statuat că articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că se opune remedierii lacunelor unui contract, provocate de eliminarea clauzelor abuzive cuprinse în acesta, doar pe baza unor dispoziții naționale cu caracter general care prevăd că efectele exprimate într-un act juridic se completează, printre altele, cu efectele care decurg din principiul echității sau din obiceiuri, care nu sunt dispoziții supletive și nici dispoziții aplicabile în cazul unui acord între părțile la contract.
5. În contextul așa-numitelor clauze de conversie, instanța de trimitere face trimitere la poziția exprimată la articolul 358 k.c. în noua versiune de către Sąd Okręgowy w Warszawie (Tribunalul Regional din Varșovia), potrivit căreia natura abuzivă a

clauzelor de indexare poate avea ca efect nevaliditatea întregului contract sau a unor dintre clauzele acestuia, cu condiția ca, în lipsa clauzelor de indexare abuzivă, contractul să poată fi menținut în forma originală stabilită de părți. Clauzele considerate a fi abuzive trebuie eliminate în măsura în care conținutul lor este inadmisibil. Constatarea că unele dintre dispozițiile de indexare sunt abuzive nu înseamnă în mod necesar că întregul mecanism de indexare descris este repus în discuție. Mecanismul de indexare a creditelor este, de fapt, o clauză contractuală de indexare prevăzută la articolul 358¹ alineatul 2 k.c. care determină cuantumul prestației în funcție de o altă măsură de valoare decât moneda poloneză¹. Având în vedere încheierea contractului de credit analizat în prezenta cauză la un moment la care era în vigoare noua versiune a articolului 358 k.c., este necesar să se ia în considerare aspectul dacă, în urma constatării caracterului abuziv al dispozițiilor cuprinse în clauza 10 alineatul (5) și în clauza 12 alineatul (5) din contractul de credit, este posibil ca „lacuna” din acest acord să fie umplută în modalitatea descrisă mai sus în hotărârea Tribunalului Regional din Varșovia. O astfel de decizie pare să ridice îndoieli în lumina articolului 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 în cadrul poziției Curții potrivit căreia această dispoziție este contrară legislației naționale care permite instanței naționale, atunci când constată nulitatea unei clauze abuzive cuprinse într-un contract încheiat între un vânzător sau un furnizor și un consumator, să completeze respectivul contract modificând conținutul acestei clauze. Prin urmare, din formularea sa rezultă că instanțele naționale au numai obligația de a exclude aplicarea unei clauze contractuale abuzive pentru ca aceasta să nu producă efecte obligatorii în ceea ce privește consumatorul, fără a avea posibilitatea să modifice conținutul acesteia. *„Acest contract trebuie să continue să existe, în principiu, fără nicio altă modificare decât cea rezultată din eliminarea clauzelor abuzive, în măsura în care, în conformitate cu normele dreptului intern, o astfel de menținere a contractului este posibilă din punct de vedere juridic. (...) în cazul în care instanța națională ar avea posibilitatea să modifice conținutul clauzelor abuzive care figurează în astfel de contracte, o asemenea posibilitate ar putea aduce atingere realizării obiectivului pe termen lung urmărit prin articolul 7 din Directiva 93/13. Astfel, această posibilitate ar contribui la eliminarea efectului descurajator pe care îl are asupra vânzătorilor sau furnizorilor faptul că astfel de clauze abuzive nu sunt pur și simplu aplicate în ceea ce privește consumatorul (a se vedea în acest sens Ordonanța Pohotovost’, citată anterior, punctul 41 și jurisprudența citată), în măsura în care aceștia ar fi în continuare tentați să utilizeze clauzele menționate, știind că, chiar dacă acestea ar fi invalidate, contractul va putea fi totuși completat de instanța națională în măsura în care este necesar, garantând astfel interesul respectivilor vânzători sau furnizori”².*

- 6 Mai mult, în hotărârea citată mai sus (la punctul 69), Curtea a făcut referire în mod explicit la punctele 86-88 din Concluziile avocatului general Verica

¹ A se vedea hotărârea Tribunalului Districtual Varșovia din 6 februarie 2020, XXVII Ca 1196/18, LEX nr. 3032540

² A se vedea Hotărârea din 14 iunie 2012, Banco Español de Crédito, C-618/10.

Trstenjak din 14 februarie 2012, în care problema a fost clarificată într-un mod și mai direct și mai ferm. Avocatul general a atras atenția asupra reducerii riscului vânzătorului sau furnizorului rezultat din utilizarea unor clauze abuzive, întrucât schimbarea care constă în adaptarea condițiilor la starea conformă cu legea este acceptabilă pentru vânzător sau furnizor. Perspectiva validării motivelor nulității contractului și transparența riscului pentru vânzător sau furnizor ar putea avea efectul opus decât cel intenționat de legiuitorul Uniunii Europene și ar putea crea posibilitatea modificării *a posteriori* a contractului de către instanță, ceea ce nu doar că ar diminua efectul descurajator rezultat din articolul 6 din directiva menționată mai sus, dar ar avea chiar efectul contrar. Poziția de mai sus a fost exprimată și în multe alte hotărâri ale Curții³.

- 7 Cu toate acestea, Curtea a admis o excepție de la principiul ineficienței unei clauze abuzive, subliniind că⁴, în cazul în care un contract încheiat între un vânzător sau furnizor și un consumator nu poate continua să existe după ce clauza abuzivă a fost exclusă, articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 nu se opune legislației naționale care permite unei instanțe să o înlocuiască cu o dispoziție de drept național cu caracter dispozitiv. Această opinie a fost completată ulterior de indicarea faptului că posibilitatea înlocuirii unei clauze abuzive cu o dispoziție națională în vigoare se limitează la situațiile în care anularea clauzei respective ar obliga instanța să anuleze întregul contract cu expunerea consumatorului la astfel de efecte care ar constitui o sancțiune pentru acesta⁵. În plus, în hotărârea sa din 14 iunie 2012, Curtea de Justiție a subliniat că articolul 6 alineatul (1) nu poate fi interpretat în sensul că permite instanței naționale, în cazul în care constată existența unei clauze abuzive într-un contract încheiat între un vânzător sau un furnizor și un consumator, să modifice conținutul respectivei clauze în loc să se

³ A se vedea Ordonanța Curții din 16 noiembrie 2010, Pohotovost', C-76/10, punctul 41; Ordonanța Curții din 11 iunie 2015, Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-602/13, punctele 33-37; Ordonanța Curții din 6 iunie 2016, Ibercaja Banco, C-613/15, punctele (36-38), precum și Hotărârea Curții din 30 aprilie 2014, Kásler, C-26/13, punctele 77 și 79; Hotărârea Curții din 21 ianuarie 2015, Unicaja Banco și Caixabank, C-482/13, C-484/13, C-485/13, C-487/13, punctele 28, 31 și 32; Hotărârea Curții din 30 mai 2013, Asbeek Brusse și de Man Garabito, C-488/11, punctul 57; Hotărârea Curții din 21 aprilie 2016, Radlinger, C-377/14, punctele 97-100; Hotărârea Curții din 21 decembrie 2016, Naranjo și Martínez, C-154/15 și C-307/15, punctele 57 și 60; Hotărârea Curții din 26 ianuarie 2017, Banco Primus, C-421/14, punctele 71 și 73; Hotărârea Curții din 31 mai 2018, Sziber, C-483/16, punctul 32; Hotărârea Curții din 7 august 2018, Banco Santander și Cortes, C-96/16 și C-94/17, punctele 73 și 75; Hotărârea Curții din 13 septembrie 2018, Profi Credit Polska, C-176/17, punctul 41; Hotărârea Curții din 14 martie 2019, Dunai, C-118/17, punctul 51; din 26 martie 2019, Abanca Corporación Bancaria și Bankia, C-70/17 și C-179/17, punctele 53, 54, 63 și Hotărârea Curții din 7 noiembrie 2019, NMBS, C-349/18, C-350/18, C-351/18, punctele 66-69.

⁴ A se vedea Hotărârea Curții din 30 aprilie 2014, Kásler, C-26/13, punctul 85.

⁵ A se vedea Ordonanța Curții din 11 iunie 2015, Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-602/13, punctul 38, precum și Hotărârea Curții din 21 ianuarie 2015, Unicaja Banco și Caixabank, C-482/13, C-484/13, C-485/13 și C-487/13, punctul 33; Hotărârea Curții din 7 august 2018, Banco Santander și Cortes, C-96/16 și C-94/17, punctul 74; Hotărârea Curții din 14 martie 2019, Dunai, C-118/17, punctul 54 și Hotărârea Curții din 26 martie 2019, Abanca Corporación Bancaria și Bankia, C-70/17 și C-179/17, punctele 37 și 59.

limiteze numai la a stabili că aceasta nu se aplică și că acest articol trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări a unui stat membru [...] care permite instanței naționale să completeze respectivul contract modificând conținutul acestei clauze⁶.

- 8 Într-o astfel de situație, instanța de trimitere deduce din aceasta obligația instanței de a constata că o clauză declarată abuzivă nu obligă consumatorul de la bun început și în totalitate și de a analiza dacă contractul poate exista în lipsa clauzei abuzive. Dacă acest lucru este posibil, contractul ar trebui să se aplice cu excluderea clauzelor abuzive și, prin urmare, nu se mai ridică problema aplicării dispozițiilor suplimentare. În caz contrar, pe de altă parte, contractul ar trebui să fie declarat nul, iar instanța ar trebui să analizeze dacă o astfel de nulitate este în detrimentul consumatorului. În cazul în care instanța constată că nulitatea contractului nu creează efecte defavorabile pentru consumator sau dacă consumatorul este de acord cu nulitatea contractului, Curtea este obligată să declare contractul nul în întregime și nu poate completa conținutul acestuia cu o dispoziție.
- 9 Având în vedere jurisprudența Curții prezentată mai sus și cererea reclamantilor de restituire a valorii plătite în plus din împrumut ca urmare a utilizării clauzelor abuzive sau de restituire a întregii sume plătite pe baza contractului nevalid, este rezonabil să se concluzioneze că, având în vedere poziția reclamantilor, instanța de trimitere, în cazul în care constată că clauzele de conversie sunt abuzive, se limitează în esență la adoptarea uneia dintre cele două soluții. Instanța poate fie să ia în considerare menținerea contractului fără clauze de conversie și, prin urmare, să dispună ca reclamantilor să le fie restituită valoarea plătită în plus din împrumut, fie să considere că contractul nu poate exista fără clauze de conversie și, prin urmare, să dispună ca reclamantilor să le fie restituite toate tranșele împrumutului. Prin urmare, în niciunul dintre aceste cazuri nu este posibil să se recurgă la o dispoziție din legislația internă, iar o astfel de operațiune ar fi contrară articolului 6 alineatul (1) din Directiva 93/13. Completarea contractului de credit prin dispozițiile articolului 358 alineatul 2 k.c. ar fi, în consecință, inacceptabilă.
- 10 Instanța de trimitere propune să se răspundă că articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE trebuie interpretate în sensul că se opun interpretării judiciare a dispozițiilor naționale potrivit căreia o instanță, după ce a constatat că o clauză contractuală este abuzivă, fără a declara nulitatea contractului, poate completa conținutul contractului cu o dispoziție în temeiul dreptului intern (prima întrebare). În cazul în care o instanță constată că o clauză contractuală este abuzivă, ceea ce determină nulitatea contractului, respectivele dispoziții trebuie interpretate în sensul că se opun completării de către instanță a conținutului contractului cu o dispoziție de drept intern pentru a evita nulitatea contractului, chiar dacă consumatorul acceptă nulitatea contractului (a doua întrebare).

⁶ A se vedea Hotărârea Curții din 14 iunie 2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, punctele 71 și 73.